

MINDENSÉG ALGORITMUS*

FELJEGYZÉSEK A JÖVŐNEK

B Ö S Z Ö R M É N Y I - N A G Y G E R G E L Y

A némelyek által keresztény anarchistának tartott teológus, Jacques Ellul a 20. század derekán izgalmas megállapítást tett: bár a technológiai fejlődésre hajlamosak vagyunk úgy gondolni, mint ami a tudományból ered, a történelemben a technikai újítások jellemzően megelőzik a tudományt. A különböző új technológiák elterjedését nem morális, tudományos vagy gazdasági tényezők magyarázzák – egyszerűen azért vezetjük be őket, mert lehetőségünkben áll, akkor is, ha adott területen semmi szükség rájuk.

*

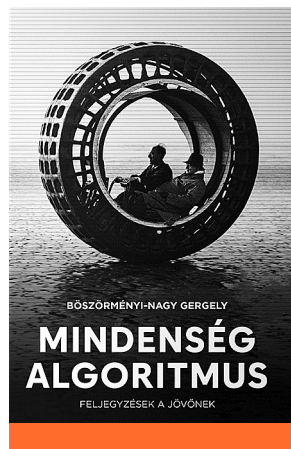
Ahogy Michael Crichton a kultúrát a maga teljességében értelmezni tudó kevesek egyikeként megjegyzi, a Nyugat a II. világháború befejezése óta az olcsóságra, a mennyiségre és a rövid távú megtérülésre építi a gazdasági modelljét. A pénzügyi szabályozásból hiányoznak a hosszú távú befektetéseket ösztönző elemek: az emberek nem annak alapján fektetnek egy vállalatba, hogy strukturálisan jó cégnek tartják-e, hanem hogy adott pillanatban hogyan mozog a részvényárfolyama. Még a „fundamentális befektetők” is legfeljebb a negyedéves üzleti jelentéseket bújják, ami kényszerhelyzetbe hozza a vállalatok vezetőit, és képtelenné teszi őket arra, hogy hosszú távú szempontokat mérlegeljenek, mint amilyen egy valóban nagyszabású újításba való bátor beruházás. A kollektív pszichózis mára teljes egészében spekulatív alapra helyezte a kapitalizmust – a valóság felől közelítve már az egy napon belüli adásvétel is értelmezhetetlen, napjainkra azonban az egy másodpercen belüli, automatizált tranzakciók uralják a világkereskedelmet.

Az „értékteremtés” fogalma a kultúrában és a gazdaságban – bár továbbra is létezik – színültig telt eufemizmussal. Az új technikákat ma a gyorsaságukért és az olcsóságukért ünnepeľjük, miközben pontosan az okozza a modernitás válságát, hogy e kettő mindennél fontosabb lett – fontosabb a szépségnél, a kiválóságnál és a hitelességnél is.

*

„Erős, de gyenge szellemű, individualista, de magányos, gazdag, de dekadens” – a Nyugat katasztrófa felé tart, figyelmeztetett egy ifjú kínai politológus, Vang Huning, amikor a '80-as évek végén 20. századi Tocqueville-ként titkon az Egyesült Államokban járt. Miután közlőrl tanulmányozta a monumentális épületeket, a hivatalok működését, a katonai akadémiák világát, helyi kisvállalkozásokat és a közösségi élet fontos színterének számító sporteseményeket,

* Az itt közlő szövegek teljes terjedelmükben a szerző *Mindenség algoritmus. Feljegyzések a jövőnek* című könyvében lesznek olvashatók, amely 2024 szeptemberében jelenik meg az MCC Press gondozásában. (A szerk.)

Bősziorményi-Nagy Gergely:
Mindenség algoritmus (2024)

harminc nagyvárost és húsz különböző egyetemet, Huning úgy találta, bár a nyugati „modernitás szerkentyűi lenyűgözőek”, a bolygónak ezen a részén élő közösségek elcserélték a lelküket – a hagyomány kötőszövetét – a vagyon- és hatalomkoncentráció dicsőségére; túlságosan nagymértékben hagyatkoznak a technológiai újításokra, miközben az emberek lelki problémáit elhanyagolják.

A technológiára épülő mindennapokban az emberi jólét növelése helyett a racionalizálás öncéllá válik. Az élet- és természettudományból mára szerte a nyugati világban a vállalatokat támogató szolgáltatóipar lett: az önképe szerint független tudományos televény elválaszthatatlan, szétszalazhatatlan a rövid távú üzleti érdekek vezérelte versenypiactól.

*

Tapasztalatom szerint egy közepesen fejlett haderő közepes képességű, a ranglétra közepén elhelyezkedő tagja is összehasonlíthatatlanul többet ért a saját szakterületéhez, mint egy fényesre polírozott emblémájú modern nagyvállalat neki megfeleltethető szintű – nála sokkal jobban fizetett – *senior project manager*. Hogyan is lehetne másként? A hadsereg – a miénk és minden, történelmi szempontból értelmezhető államé – tízezer éves tudások őrzője. A hadviselés egyidős a civilizációval: a témában felhalmozott bölcsélet Szun-cétől von Clausewitzig, Attilától Napóleonig beépült az együttműködésről és a versenyről, az ember intellektuális és fizikai képességeinek határaitól felhalmozott ismereteinkbe.

Ez a magyarázata, hogy a hadviselés világszerte a legtermékenyebb ágens a kézzelfogható, az idők próbáját kiálló technikai újítások területén – ezért lehetséges, hogy a katonákból lesznek a legkelendőbb *start up*-alapítók. Mert a katona nem csak azt sajátítja el, hogy miben kell, hanem azt is, hogy miben kockázatos, akár kifejezetten káros újítani.

*

Nincs jelentős antropológiai különbség a boszorkányüldözés és a transzgenderizmus, a tulipánmánia és az NFT-k [blokkláncban rögzített nem helyettesíthető *token* – *A szerk.*] között. Minél radikálisabb egy újítás, annál inkább indokolt a vele szemben tanúsított gyanakvás. Ahol pedig az innovációt az evolúcióval említik rokon értelműként, a székszis még inkább észszerű. Az evolúció ugyanis annak köznapi értelmezésével szemben nem jelent egyet a fejlődéssel – egyrészt azért, mert léteznek látványos zsákutcái, másrészt azért, mert számos olyan konstrukció, amely látványosan dacol az evolúcióval, hosszú távon a versenytársainál sikeresebbnek bizonyul. Az aligátorok csaknem kétszázmillió éve gyakorolják a változatlanságra épülő, antievolúciós túlélési stratégiájukat, ahogyan a VW Transporter hármas sorozatánál sem tudtak és fognak soha jobb mikrobuszt gyártani.

*

Mi a modern? Rettegés a régítől – fogalmaz a kanadai szerző, Richard Appignanesi. Ahogyan Selye János osztrák–magyar vegyész, belgyógyász, a terület legkiemelkedőbb tudós-kutatója bebizonyította, az egyén számára nem létezik nagyobb lelki megrázkódtatás annál, mintha a mindennapokban nem lehet önmaga. Állításom az, hogy ez a közösségeinkre is igaz. Minden olyan innováció, amely nem megújítani, hanem megtagadni törekszik a hagyományainkat, amely az organikus múltat szintetikus jövőre próbálja cserélni, az élet emelése helyett végül kollektív stresszforrásként szerveződik.

*

A modern iskola egyszerre áldozata a vele szemben támasztott igazságtalan elvárásoknak és a rájuk marketingeszközként tekintő részvénytársaságoknak. Előbbieknek azért, mert a társadalom mindent, ami a nevelés terén az idők

I want to believe –
Graf Zeppelin típusú léghajó
az Országház fölött, 1931
(Fortepan)

kezdeté óta a család feladata és felelőssége volt, ma, a család hanyatlásával, az iskolától vár. Utóbbiaknak pedig azért, mert az osztálytermekeket nem aszerint szerelik fel, hogy milyen eszközökre van valóban szükség a gyermeki agy és lélek fejlődéséhez (jórészt semmilyenre), hanem aszerint, hogy milyen termékeket erőszakol rájuk (akár széles mosollyal átadott kormányzati beszerzéseken keresztül) a jövő felnőtt felhasználóira vadászó nagyvállalat. A két típusú nyomás eredménye a túlterhelt, alapvető feladataira összpontosítani képtelen pedagógus és a tanulásra alkalmatlanná tett diák. A modern iskola valójában gyárépület – az ember azonban ettől még nem vált nehézipari alapannyaggá. A padsor, mint gyártósor, hatékony nem lehet.

*

A képernyő megjelenése előtti és utáni korok embere közötti legfontosabb – egyszerre tudati és anatómiai – különbség, hogy míg előbbi az összes érzékszervét folyamatosan használta, addig utóbbi élete jelentős részében csak néhányat használ közülük. A többire az elkerülhetetlen tompulás, a gipsz alatt elrenyhülő izomzat sorsa vár – ennél azonban sokkal ijesztőbb, ami a túlhasznált érzékeinkkel történik. „*Everything is connected, but nothing is working*”

Embent próbáló –

Hőmezőn átvágó alak, a háttérben csillagvizsgáló állomással (X)

– hangzik el a rendszerszintű üzemzavar összefoglalásaként Wes Anderson *Asteroid City* című filmjében. Ha nem változtatunk, a 21. század végére a *Homo sapiens* belerokkan az ADHD-ba.

*

»» karbantartói gondolkodásmód

A technológia és a nosztalgia kapcsolatát kutató ifjú akadémikus, Grafton Tanner szerint a modern ember az instabilitás elleni védekezésből már-már gyógyíthatatlanul vágynak a múltba, de – ezzel némiképp ellentmondásban – olyan eszközöket fejleszt, amelyek mindent időtlenné tesznek. A hollywoodi filmek világában a végtelen folytatások, a személyes kommunikációban a nyitva hagyott csevegőablakok, az emlékek raktározásában pedig a végtelen tárhellyel kecsegtető felhő mind egy irányba mutat: ez az örökkévalóságizmus, amely elnémítja a dolgok befejezésével járó elégedettséget, a hiányuk miatt érzett szomorúságot. Modern életünk így kizárólag impulzusokon, „tartalmakon” alapul, miközben a narratíva – keretek hiányában – kivész az élményeink mögül. Ez akár az emlék fogalmának eltűnéséhez is vezethet, hiszen annak alapja mindig a kezdettel és véggel rendelkező történet volt. „Kötődni csak olyasmihez tudunk, amely jellegéből fakadóan korlátozott.”

*

Bár az innovációs színház hangadói az optimizmus nevében beszélnek, valójában a félelem retorikáját képviselik. Azzal az aggodalmunkkal játszanak, hogy az éppen aktuális újdonság megvásárlása vagy bevezetése nélkül végleg lemaradunk: nemzetünk elveszíti a versenyképességét, vállalkozásunk tönkremegy, gyermekeink nem találnak majd állást. Vinsel és Russell szavaival, „az innovációs beszéd az örökös aggodalom dialektusa”. A karbantartói gondolkodásmód ezzel szemben egy töről metszett konzervatív kérdésre épül: mi a jó és a megőrzésre érdemes? Itt az ideje, hogy az értelmetlen innovációk ünneplése helyett rehabilitáljuk a gondoskodás és a javítás fogalmait – otthon és közösségeinkben is. ■